

ภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน

นริศราภรณ์ มาอ้าย¹, สมบัติ อัมระภา²

¹คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150

²สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150

นริศราภรณ์ มาอ้าย, สมบัติ อัมระภา. (2568). ภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน. วารสารวิทยาการสิ่งแวดล้อมไทย ปีที่ 8(1), 2568 : 24 – 34.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาคู่มือการส่งเสริมภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน เพื่อเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติ ก่อนและหลังการส่งเสริม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีการศึกษา 2565 จำนวน 42 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย คู่มือการส่งเสริม แผ่นพับ แบบทดสอบวัดความรู้ และแบบวัดทัศนคติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ Paired *t*-test ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของคู่มือการส่งเสริม เท่ากับ 80.36/87.62 ดัชนีประสิทธิผลของคู่มือเท่ากับ 0.7189 แสดงให้เห็นว่านิสิตมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้คิดเป็นร้อยละ 71.89 ก่อนการส่งเสริมความรู้นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยความรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง หลังการส่งเสริม นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยความรู้โดยรวมในระดับมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยความรู้หลังส่งเสริมสูงกว่าก่อนการส่งเสริมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และก่อนการส่งเสริมนิสิตมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย และหลังการส่งเสริมนิสิตมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทัศนคติก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติหลังการส่งเสริมสูงกว่าก่อนการส่งเสริมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$)

คำสำคัญ : คู่มือการส่งเสริม, ภูมิปัญญา, การใช้ประโยชน์, พืชสมุนไพร, มะขามป้อม, ความรู้, ทัศนคติ

The Wisdom and Utilization of *Phyllanthus emblica* L. Medicinal Plants in Isan Community

Naritsaraporn Maauy¹, Sombat Appamaraka²

^{1,2}Faculty of Environment and Resource Studies, Mahasarakham University

Kham Riang Sub-District, Kantharawichai District, Maha Sarakham Province, 44150

²Walai Rukhavej Botanical Research Institute, Mahasarakham University

Kham Riang Sub-District, Kantharawichai, Maha Sarakham Province 44150

Naritsaraporn Maauy, Sombat Appamaraka. (2025). The Wisdom and Utilization of *Phyllanthus emblica* L. Medicinal Plants in Isan Community. Thai Journal of Environmental Studies Vol. x(x), 2025 : 24 – 34.

ABSTRACT

This research aimed to study the wisdom and utilization of *Phyllanthus emblica* L. medicinal plants in Isan community and to study and compared knowledge and attitudes before and after training promotion. And to study and compared knowledge and attitudes before and after knowledge promotion. The sample of the study were 42 students in 2nd year undergraduate students in the field of Environmental Education, Faculty of Environment and Resource Studies Maha Sarakham University, Academic Year 2022, selected by purposive sampling. The instruments used to collected data included, a manual of transfer knowledge, brochures, test about knowledge and attitude. The statistics used for data analyzed by a frequency, a percentage, a mean, a standard deviation and for testing hypotheses the paired *t*-test. The results of the study showed that the efficiency of the knowledge transfer manual was 80.36/87.62, effectiveness index (E.I) of 0.7189; show that the undergraduate students progressed their learning at 71.89 percent. And before knowledge transfer of the undergraduate students had mean of knowledge score at medium level, after the knowledge transfer, the undergraduate students had mean of knowledge score at highest level When compared mean score for before and after it indicated that undergraduate students had knowledge score more on after than before with significant at .05 Before knowledge transfer the undergraduate students had attitude score at agree level and the attitude after at strongly agrees level. When compared mean score for before and after it indicated that undergraduate students had attitude score more on after than before with significant at .05 ($p < .05$).

Keywords: Promotion guide, Wisdom, Utilization, Medicinal Plants, *Phyllanthus emblica* L, Knowledge, Attitude

1. บทนำ

สมุนไพรเป็นผลิตผลจากธรรมชาติที่ได้มาจากพืช สัตว์ และแร่ธาตุ ที่มนุษย์นำมาใช้เป็นยา และอาจมีการนำไปผสมกับสารอื่น ๆ ตามตำรับยา เพื่อประโยชน์ในการบำบัดรักษาโรค บำรุงร่างกาย หรือใช้เป็นยาพิษ โดยมีพืชสมุนไพรมากกว่า 1,800 ชนิด ที่คนไทยตั้งแต่สมัยโบราณต่างคุ้นเคยหรือรู้จักพืชสมุนไพรมานานไม่ต่ำกว่าพันปีแล้ว มีทั้งการใช้พืชสมุนไพรเป็นยารักษาโรค อาหารพื้นบ้าน เครื่องดื่ม เครื่องสำอาง และอื่น ๆ ปัจจุบันมีการใช้ยาสมุนไพรในการบรรเทาและรักษาอาการโรคมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากกระแสนิยมการรักษาสุขภาพด้วยวิถีธรรมชาติ มีการปรับปรุงและพัฒนาให้มีความทันสมัย และมีผลการวิเคราะห์วิจัยรับรอง ส่งผลให้ผู้ผลิตและการแข่งขันสูงมากขึ้น (นพมาศ สุนทรเจริญนนท์ และนางลลภณ์ เรืองวิเศษ, 2551)

มะขามป้อม (*Phyllanthus emblica* Linn.) เป็นพืชสมุนไพรไม้ยืนต้นขนาดเล็ก-กลาง สูง 8-12 เมตร ลำต้นคดงอ ใบเดี่ยว คล้ายใบมะขาม ผลทรงกลมมีเนื้อหนา 1.2-2 ซม. ผลอ่อนมีสีเขียวอ่อน ผลแก่มีเขียวอ่อนค่อนข้างใส เนื้อผลรับประทานได้มีรสฝาดเปรี้ยว ขมและอมหวาน เปลือกหุ้มเมล็ดแข็งมี 6 เส้น เมล็ดมี 6 เมล็ด สรรพคุณทางยาใช้รับประทานเพื่อบรรเทาหวัด แก้ไอ และละลายเสมหะได้ มีแทนนินซึ่งมีฤทธิ์ในการต้านออกซิเดชัน ต้านอนุมูลอิสระ (Antioxidant) ยับยั้งการสร้างเมลานิน และสามารถยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ไทโรซิเนสได้ ชาวกะเหรี่ยงจะใช้เพื่อย้อมผ้าให้เป็นสีเทา (นิตยสารหมอชาวบ้าน, 2548: เว็บไซต์)

จะเห็นได้ว่าองค์ความรู้และภูมิปัญญาดังกล่าว หากนำมาถ่ายทอดหรือส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จะเป็นแนวทางที่ดีในการดูแลสุขภาพเบื้องต้นเมื่อเกิดการเจ็บป่วย ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาสมุนไพร ที่ส่งเสริมให้คนในประเทศ ปลูกและใช้ประโยชน์ เพื่อลดอัตราการเจ็บป่วยและลดการนำเข้ายาจากต่างประเทศได้

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน โดยการพัฒนาคู่มือการจัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อม ให้กับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีและเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาสมุนไพรไทยให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อพัฒนาคู่มือการส่งเสริมภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2.2 เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ก่อนและหลังการส่งเสริม

2.3 เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบทัศนคติต่อภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ก่อนและหลังการส่งเสริม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีการศึกษา 2565 จำนวน 276 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มกราคม 2566)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนชาวบ้านในพื้นที่ หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านกง ตำบลบ้านกง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 3 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีการศึกษา 2565 จำนวน 42 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการส่งเสริม

- 1) คู่มือการส่งเสริมภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อม ในชุมชนภาคอีสาน
- 2) แผ่นพับให้ความรู้ เรื่อง ภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อม ในชุมชนภาคอีสาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล

- 1) แบบทดสอบความรู้ เกี่ยวกับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน
- 2) แบบวัดทัศนคติต่อภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อม ในชุมชนภาคอีสาน

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บ รวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น

1) ศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับข้อมูลพฤกษศาสตร์และ ประโยชน์ของสมุนไพรมะขามป้อม

2) สัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่จำนวน 3 คน เรื่อง ภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร มะขามป้อม

3) นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและการสัมภาษณ์ ปราชญ์ชาวบ้าน มาสังเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนด รูปแบบคู่มือ แผ่นพับ แบบทดสอบวัดความรู้และแบบวัด ทักษะคิด เพื่อเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และนำมาปรับปรุง แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

ระยะที่ 2 การออกแบบเครื่องมือ และการหาคุณภาพ เครื่องมือวิจัย

1) จัดทำคู่มือการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับภูมิ ปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชน ภูมิภาคอีสาน

2) จัดทำแผ่นพับให้ความรู้ เรื่อง ภูมิปัญญาและ การใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชน ภูมิภาค อีสาน

3) จัดทำแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับภูมิ ปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชน ภูมิภาคอีสานจำนวน 20 ข้อ

4) จัดทำแบบวัดทัศนคติต่อภูมิปัญญาและการใช้ ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชน ภูมิภาคอีสาน จำนวน จำนวน 10 ข้อ

5) นำคู่มือ แผ่นพับ แบบทดสอบวัดความรู้ และ แบบวัดทัศนคติ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาความถูกต้องและเหมาะสมของเนื้อหาเพื่อนำไป ทดลองใช้

ระยะที่ 3 กระบวนการถ่ายทอดความรู้และเก็บ รวบรวมข้อมูล

1) จัดกิจกรรมการส่งเสริมความรู้ ภูมิปัญญาและการใช้ ประโยชน์จากพืชสมุนไพรสมอไทยในชุมชนภาคอีสาน

ภาพประกอบที่ 2 ดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมความรู้

2) วัดผลก่อนการส่งเสริมความรู้ โดยใช้ แบบทดสอบวัดความรู้ และแบบวัดทัศนคติต่อภูมิปัญญาและ การใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาค อีสาน

ภาพประกอบที่ 3 วัดผลความรู้ และทัศนคติก่อนการถ่ายทอด

3) จัดกิจกรรมการส่งเสริมความรู้ ภูมิปัญญาและ การใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาค อีสาน

ภาพประกอบที่ 4 กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้

4) วัดผลระหว่างการส่งเสริมความรู้ภูมิปัญญา และการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชน ภูมิภาคอีสาน

5) วัดผลหลังการส่งเสริมความรู้ โดยใช้แบบวัด ความรู้ และแบบวัดทัศนคติชุดเดิม

3.4 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.4.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.4.2 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ค่าความยากง่ายของ แบบทดสอบความรู้ ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ ค่าความ เชื่อมั่นทั้งฉบับ ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1) ค่า ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2) ค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I)

3.4.3 สถิติทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ Paired t-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

4. สรุปผลวิจัย

4.1 ผลการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน

จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน พบว่า มีการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อม โดยส่วนมากจะใช้เป็นยาแก้ไอ แก้หวัด

4.2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกลุ่มการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (E1, E2) ตามเกณฑ์ 80/80 และการวิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ของคู่มือการส่งเสริมภูมิ

ปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน

พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1) คิดเป็นร้อยละ 80.36 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2) คิดเป็นร้อยละ 87.62 ดังนั้น คู่มือการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน จึงมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้(ดังตารางที่ 1)

ส่วนค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ของคู่มือมีค่าเท่ากับ 0.7189 หมายความว่า นิสิตระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคามมีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 71.89 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของกลุ่มการส่งเสริมความรู้ภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน (E₁/ E₂)

ประสิทธิภาพของกลุ่ม	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E ₁)	20	16.07	0.68	80.36
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E ₂)	20	17.52	0.59	87.62
ประสิทธิภาพของกลุ่ม เท่ากับ 80.36/87.62				

ตารางที่ 2 ดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ของคู่มือการส่งเสริมความรู้ภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน

ผลรวมคะแนนทดสอบ ก่อน	ผลรวมคะแนนทดสอบ หลัง	จำนวนผู้ร่วม	คะแนนเต็ม	ค่าดัชนี ประสิทธิผล (E.I.)
470	736	42	20	0.7189

4.3 ผลการศึกษาและเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ก่อนการส่งเสริมและหลังการส่งเสริม

พบว่า นิสิตมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ก่อน

การส่งเสริมความรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 10.52 และหลังการส่งเสริมความรู้มีระดับความรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เท่ากับ 17.71 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ก่อนและหลังการส่งเสริมความรู้ พบว่า นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยความรู้หลังการส่งเสริมสูงกว่าก่อนการส่งเสริมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้การส่งเสริมภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนและหลังการส่งเสริมความรู้ (n=42)

รายการ	ก่อนการถ่ายทอดองค์ความรู้		ระดับความรู้	หลังการถ่ายทอดองค์ความรู้		ระดับความรู้	t	df	p
	$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.				
ความรู้ (N=20)	10.52	1.50	ปานกลาง	17.71	1.13	มากที่สุด	-26.532	41	.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

4.4 ผลการศึกษาและเปรียบเทียบทัศนคติต่อภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ก่อนการส่งเสริมและหลังการส่งเสริม

พบว่า นิสิตมีทัศนคติต่อภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ก่อนการส่งเสริมความรู้โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย เท่ากับ

2.60 และหลังการส่งเสริมนิสิตมีคะแนนเฉลี่ย โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย เท่ากับ 2.84 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ก่อนและหลังการส่งเสริมความรู้ พบว่า นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยหลังการส่งเสริมมากกว่า ก่อนการส่งเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสานโดยใช้ Paired t-test ก่อนและหลังการส่งเสริม (n=42)

รายการ	ก่อนการถ่ายทอดองค์ความรู้		ระดับทัศนคติ	หลังการถ่ายทอดองค์ความรู้		ระดับทัศนคติ	t	df	p
	$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.				
ทัศนคติ (N=10)	2.60	0.37	เห็นด้วย	2.84	0.10	เห็นด้วย	-4.342	41	.000*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5 อภิปรายผล

5.1 ผลการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน

จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน จำนวน 3 คน พบว่า มีการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมแต่ละส่วนที่มีสรรพคุณรักษาอาการดังนี้ ใช้ลูกของมะขามป้อมในการรักษาโรค แก้อาเจียน (คุณแม่วิลาวรรณ ตาหวาน, 2566: สัมภาษณ์) ใช้รากในการรักษาโรค แก้ไข้ ฟอก

โลหิต ใช้เป็นยาเย็น (คุณพ่อสิทธิพร หงอกสิมมา, 2566: สัมภาษณ์) ใช้ผลแห้งในการรักษาโรค ด้านการอักเสบ ยาสมาณแผล ระบายท้อง (คุณพ่อสวาท วุฒิ, 2566: สัมภาษณ์) ซึ่งสอดคล้องกับ ฐานข้อมูลตำรายาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ และสถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ซึ่งพบว่าสรรพคุณสมุนไพรมีทั้งการใช้เป็นยารักษาโรค อาหารพื้นบ้าน เครื่องดื่ม เครื่องสำอาง ปัจจุบันมีการใช้ยาสมุนไพรในการบรรเทาและรักษาอาการโรค พืชสมุนไพรมะขามป้อมใช้รับประทานเพื่อบรรเทาหวัด แก้ไอ และละลายเสมหะได้ มีแทนนินซึ่งมีฤทธิ์ในการต้าน

ออกซิเจน ด่านอนุมูลอิสระ ยับยั้งการสร้างเมลานิน และสามารถยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ไทโรซิเนสได้

5.2 ผลการพัฒนาคู่มือการส่งเสริมภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเกณฑ์ที่กำหนด

จากผลการศึกษาการพัฒนาคู่มือการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน พบว่า มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.36/87.62 แสดงให้เห็นว่าคู่มือการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน โดยมีกิจกรรมการส่งเสริมในคู่มือทั้งหมด 3 หน่วยการส่งเสริม ได้แก่ หน่วยการส่งเสริมที่ 1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพืชสมุนไพร หน่วยการส่งเสริมที่ 2 พฤกษศาสตร์ของพืชสมุนไพรมะขามป้อม และหน่วยการส่งเสริมที่ 3 สรรพคุณทางยาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อม ซึ่งผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ และมีดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 0.7189 หมายความว่า นิสิตมีความก้าวหน้าในการส่งเสริมเรียนรู้ร้อยละ 71.89 แสดงให้เห็นว่าคู่มือการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน มีความเหมาะสมกับนิสิตทำให้เกิดความรู้และทัศนคติที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประทีป วจิทองรัตน (2557: 88) กล่าวว่า ประสิทธิภาพการเรียนรู้ (Learning Efficiency) หมายถึง ความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้กับข้อมูลที่มีอยู่ก่อน และการเพิ่มขีดความสามารถ สำหรับการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพโดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวร ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจทักษะ และเจตคติ แล้วนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม และสถานการณ์เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย และเป็นไปตามแนวคิดของ สุวิทย์ มูลคำ (2550: 44) กล่าวว่า กระบวนการที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ และเกิดทัศนคติที่เหมาะสมเกี่ยวกับเรื่องฝึกอบรมจนกระทั่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ และสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดและประสิทธิผล ในการหาประสิทธิภาพของชุดการสอนโดยใช้เกณฑ์ (E1/ E2) เป็นวิธีการที่สามารถชี้วัด

ประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอน ได้ทั้งภาพรวมในลักษณะกว้าง และวัดส่วนย่อยเป็นรายจุดประสงค์ ทำให้ได้ผลการวัดที่ชัดเจน ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิธินันท์ ปิตอนันต์ศรี และสมบัติ อัมระภา (2562: 27-42) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในสวนรุกขชาติทำสองคอน ตำบลทำสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า คู่มือฝึกส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในสวนรุกขชาติทำสองคอนมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 80.76/94.58 และมีดัชนีประสิทธิผลของคู่มือ(E.I.) เท่ากับ 0.760 ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาภัสรา สุวรรณสิงห์และไพบุลย์ ลิ้มมณี (2563: 1-14) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการอนุรักษ์พืชสมุนไพรในชุมชน สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองคูตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า คู่มือมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 93.40/81.13 ส่วนดัชนีประสิทธิผลของคู่มือ เท่ากับ 0.6732 นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นและส่งผลให้นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้นหลังจากการใช้คู่มือการส่งเสริมร้อยละ 67.32 และบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ กานติมา ศรีวิเศษ และวรรณศักดิ์จิตร บุญเสริม (2563: 12-23) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในเขตพื้นที่ป่าดงแห่งของมูลนิธิสังแวดล้อมศึกษา (เสลภูมิ) สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านดงหวาย อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า คู่มือการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในเขตพื้นที่ป่าดงแห่ง มีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.33/85.66 และมีดัชนีประสิทธิผลของคู่มือการส่งเสริม (E.I.) เท่ากับ 0.7583 ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัย ของยศพล พันธุ์เนียม และคณะ (2561:17-26) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาคู่มือการอนุรักษ์พืชสมุนไพรในป่าชุมชนบ้านแก้ง ตำบลแก้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของคู่มือฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 80.10/91.37 ส่วนดัชนีประสิทธิผลของคู่มือฝึกอบรม เท่ากับ 0.6107

การที่ผลปรากฏเป็นเช่นนี้ เนื่องมาจากคู่มือการส่งเสริมภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ได้มีการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ จำนวน 3 คนเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบคู่มือ แผ่นพับ

แบบทดสอบความรู้ และแบบวัดทัศนคติ โดยได้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาในการปรับปรุงเครื่องมือ จากนั้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น คู่มือจึงมีเนื้อหาที่ครอบคลุม และเหมาะสมในการส่งเสริม นอกจากนี้ผู้ส่งเสริมได้มีการเตรียมความพร้อม โดยใช้กระบวนการการอธิบาย สอดแทรกกิจกรรมระหว่างการส่งเสริม เพื่อให้โน้มน้าให้เกิดความสนใจในเนื้อหาการส่งเสริม จึงทำให้นิสิตมีความรู้เพิ่มมากขึ้น

5.3 การศึกษาและเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ก่อนและหลังการส่งเสริมความรู้

ผลการศึกษาและเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ก่อนและหลังการส่งเสริมความรู้ พบว่า นิสิตมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน หลังการส่งเสริมความรู้สูงกว่าก่อนการส่งเสริมความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการจัดอบรมส่งเสริมความรู้โดยใช้คู่มือการส่งเสริมความรู้ภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ที่ผู้วิจัยได้สร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ โดยส่งอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ มีผลทำให้ความรู้ของนิสิตเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ ประยูร วงศ์จันทร์ (2555: 340) ได้กล่าวว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้ทางสิ่งแวดล้อมเป็นการให้ความรู้ผ่านไปสู่ประชากรเป้าหมาย ด้วยวิธีการใดก็ได้ ที่ความรู้เหล่านั้นไหลไปประชากรเป้าหมายจะได้รับความรู้ทางสิ่งแวดล้อมอย่างครบวงจรและสามารถคิดเป็นทำเป็นและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ซึ่งวิธีการถ่ายทอดทางสิ่งแวดล้อมมีหลากหลาย ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ บุญธรรม กิจปรีดาภิรุทธิ์ (2549: 55) กล่าวว่า ความรู้ เป็นข้อเท็จจริงที่มีถูก มีผิดซึ่งถูกหรือ ผิดเป็นไปตามหลักวิชาและเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์หรือตรวจสอบได้ความรู้เป็นภูมิปัญญา เป็นผลการเรียนรู้และการแก้ปัญหาเชิงพฤติกรรมทางสมอง สามารถวัดได้ด้วยการใช้แบบทดสอบหรือแบบวัด และเป็นไปตามแนวคิดของ ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526: 18) กล่าวว่า ความรู้เป็นพฤติกรรมข้างต้น ซึ่งผู้เรียนรู้เพียงแต่ จำแนกได้อาจโดย

การฝึก หรือโดยการมองเห็นได้ยินจำได้ความรู้นั้นนี้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริงทฤษฎี กฎโครงสร้าง และวิธีการแก้ปัญหาเหล่านี้ ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิริยาพร สุวรรณไตรย์และชัยวิวัฒน์ วงศ์สวัสดิ์ (2564:213-222) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการความรู้เรื่องสมุนไพรพร้อมบริโภค และสัมฤทธิ์ผลของการเรียนรู้เรื่องผลิตภัณฑ์สมุนไพรพร้อมบริโภค จากการศึกษาพบว่า ผลของการเรียนรู้เรื่องผลิตภัณฑ์สมุนไพรพร้อมบริโภคมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิธิธนา เอี่ยมสะอาดและคณะ (2562:47-56) ได้ศึกษาสภาพการจัดการความรู้ด้านสมุนไพรไทย อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรอยู่ในระดับปานกลาง โดยสนับสนุนให้มีการใช้สมุนไพรรักษาโรคเป็นทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพ และควรจัดกิจกรรมหรือการอบรมเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สมุนไพร รักษาโรค ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิธินันท์ ปิติอนันต์ศรีและสมบัติ อัปมระกา(2562: 27-42) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในสวนรุกขชาติท่าสองคอนตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม มีผลการศึกษาพบว่า นักเรียนเข้าร่วมการส่งเสริมมีคะแนนเฉลี่ยความรู้หลังการส่งเสริมมากกว่าก่อนการส่งเสริม อย่างมีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .05 ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ น้ำทิพย์ คำแร่ และยุวนิดา สุภา (2560: 155) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร แก่นตะวันสำหรับชาวบ้านท่าขอนยางตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรแก่นตะวันเพิ่มขึ้นจากการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.4 ผลการศึกษาและการเปรียบเทียบทัศนคติต่อภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ก่อนและหลังการส่งเสริมความรู้

ผลการศึกษาและเปรียบเทียบทัศนคติต่อภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ก่อนและหลังการส่งเสริมความรู้ พบว่า นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อภูมิปัญญาและการ

ใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน หลังการส่งเสริมความรู้สูงกว่าก่อนการส่งเสริมความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการจัดอบรมส่งเสริมความรู้ ผู้วิจัยได้มีการสอดแทรกกิจกรรมนันทนาการ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการอบรมผ่อนคลายในระหว่างการส่งเสริมความรู้ มีผลให้ผู้เข้าร่วมอบรม มีทัศนคติที่ดียิ่งขึ้นเมื่อได้เข้าร่วมอบรม การส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ มัญชรินทร์ วัชรวงศ์ (2542 : 25) กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดทัศนคติประกอบด้วยการเรียนรู้โดยอาจเป็นตัวกระตุ้น จนทำให้เกิดความประทับใจทางบวก คือ ความรู้สึกชอบและความประทับใจ คือ ความไม่รู้สึกชอบ อาจเกิดจากการยอมรับทัศนคติจากผู้อื่นและมีสื่อต่างๆ เป็นสิ่งจูงให้ปฏิบัติโดยแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ สุรพงษ์ โสภณะเสถียร (2533 : 122) ทัศนคติ หมายถึง ดัชนีชี้ว่าบุคคลนั้น คิดและรู้สึก อย่างไร กับคนรอบข้าง วัตถุหรือสิ่งแวดล้อมตลอดจนสถานการณ์ต่าง ๆ โดย ทัศนคติ นั้นมีรากฐานมาจาก ความเชื่อที่อาจส่งผลถึง พฤติกรรม ในอนาคตได้ ทัศนคติ จึงเป็นเพียงความพร้อม ที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า และเป็น มิติของ การประเมิน เพื่อแสดงว่า ชอบหรือไม่ชอบ ต่อประเด็นหนึ่ง ๆ ซึ่งถือเป็นการสื่อสาร ภายในบุคคล (Interpersonal Communication) ที่เป็นผลกระทบมาจาก การรับสาร อันจะมีผลต่อพฤติกรรมต่อไปและเป็นไปตามแนวคิดของ ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2550: 12) ได้ให้ความหมายทัศนคติ คือ ความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอกในทิศทางใดทิศทางหนึ่งอาจเป็นในการสนับสนุนหรือโต้แย้งคัดค้านก็ได้ ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรวรรณ ปลื้มชัยภูมิ และชฎาพร เสนาคูณ (2562: 61-75) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาคู่มือการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้านด้านอาหารและยาในวนอุทยานชีหลง ผลการศึกษาพบว่านักเรียนมีทัศนคติสูงกว่าก่อนการส่งเสริมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05แสดงให้เห็นว่า กระบวนการส่งเสริมสามารถทำให้นิสิตเกิดความรู้ และทัศนคติต่อการส่งเสริมการปลูกไม้เพื่อเพิ่ม

พื้นที่ป่าชุมชนและประโยชน์การใช้สอย ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลาวัลย์ บุญอ่อนและคณะ (2560:18-24) ได้ศึกษาเรื่อง ทัศนคติที่มีผลต่อการอบสมุนไพรในวัด ของประชาชนที่เข้ามาอบสมุนไพรในวัดเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัย พบว่าด้านทัศนคติต่อการอบสมุนไพรในวัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ และทัศนคติที่มีต่อการอบสมุนไพรในวัด มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p=0.210^{**}$) และบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรพล ไตรทิพย์ (2556: 31) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการปลูกผักกัญจากสารพิษในครัวเรือน เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บ้านกุดเป่ง ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่าหลังการส่งเสริมมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติสูงกว่าก่อนการส่งเสริมแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในครัวเรือน มีผลทำให้ทัศนคติของชาวบ้านเพิ่มมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาณิสรา เศวตโชติธนากรและคณะ (2565:481-497) ได้ศึกษาเรื่องความรู้ ทัศนคติ และการใช้กัญชาของประชาชนในอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า คนส่วนใหญ่มีทัศนคติโดยรวมต่อกัญชายุในระดับสูง ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาดา มาลาศรี (2556: 56) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการปลูกต้นผักตบเพื่อการอนุรักษ์ผักตบในป่าชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า หลังการอบรมชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติมากกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การที่ผลปรากฏเป็นเช่นนี้ เนื่องมาจากคู่มือการส่งเสริมภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อมในชุมชนภาคอีสาน ได้มีการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ จำนวน 3 คนเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบคู่มือ แผ่นพับแบบทดสอบความรู้ และแบบวัดทัศนคติ โดยได้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาในการปรับปรุงเครื่องมือจากนั้นนำส่งผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น คู่มือจึงมีเนื้อหาที่ครอบคลุม และเหมาะสมในการส่งเสริม นอกจากนี้ผู้ส่งเสริมได้มีการเตรียมความพร้อม โดยใช้กระบวนการการอธิบาย

สอดคล้องกิจกรรมระหว่างการส่งเสริม เพื่อให้มันเกิด
ความสนใจในเนื้อหาการส่งเสริม จึงทำให้มันมีทัศนคติ
ที่เพิ่มมากขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) สามารถนำคู่มือการส่งเสริมภูมิปัญญาและการ
ใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรมะขามป้อม
ในชุมชนภาคอีสาน ไปเผยแพร่ให้กับชุมชน และนักเรียน
นักศึกษาได้

2) ควรมีการศึกษาหรือการแปรรูปพืชสมุนไพร
เพื่อให้ได้พืชสมุนไพรตามมาตรฐานที่ดีและเพื่อคุณภาพ
ที่ดีในการรักษาโรค

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรนำภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้
ความรู้เพิ่มเติมร่วมกับกิจกรรมการส่งเสริมความรู้ 2)
ควรส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการใช้ประโยชน์พืช
สมุนไพรพื้นบ้านสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงการค้าเพื่อ
สร้างรายได้และสร้างประโยชน์ให้แก่ประชาชนภายใน
ชุมชน

7. เอกสารอ้างอิง

- กานติมา ศรีวิเศษ และวรรณศักดิ์พิจิตร บุญเสริม. (2563). การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในเขตพื้นที่ป่า ดง
แห่งของมูลนิธิสิ่งแวดล้อมศึกษา (เสลภูมิ) สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านดงหวาย อำเภอเสลภูมิ จังหวัดตำบลแก่ง
เลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิทยาการสิ่งแวดล้อมไทย. 3(2), 1-14.
- คุณพ่อสวาท วุฒิ. (28 มีนาคม 2566). สัมภาษณ์โดย. นริศราภรณ์ มาอ้อย.
- คุณพ่อสิทธิพร หงอกสิมมา (28 มีนาคม 2566). สัมภาษณ์โดย. นริศราภรณ์ มาอ้อย.
- คุณแม่วิลาวรรณ ตาหวาน. (28 มีนาคม 2566). สัมภาษณ์โดย. นริศราภรณ์ มาอ้อย.
- นพมาศ สุนทรเจริญนนท์, นงลักษณ์ เรืองวิเศษ. (2551). คุณภาพเครื่องยาไทย จากงานวิจัยสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน.
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ : กรุงเทพฯ.
- น้ำทิพย์ คำแร่ และยุจินดา สุภา. (2560). การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรแก่นตะวันสำหรับชาวบ้าน ทำขออนุญาต ตำบลท่า
ขออนุญาต อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิทยาการสิ่งแวดล้อมไทย. 14(2), 155-164.
- นิตยสารหมอชาวบ้าน. (2548). มะขามป้อม สมุนไพรที่ไม่ควรมองข้าม. [ออนไลน์]. ได้จาก :
<https://www.doctor.or.th/tags/list/668>. [สืบค้นวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2566].
- นิธินันท์ ปิติอนันต์ศรี และสมบัติ อัมระภา. (2562). การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในสวนรุกขชาติท่าสองคอนตำบลท่า
สองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิทยาการสิ่งแวดล้อมไทย, 2(4), 27-42.
- นิพนธ์ เอี่ยมสะอาดและคณะ. (2562). การจัดการความรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับสมุนไพรไทยในตำบลดอน
สัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารวิชาการศรีปทุม. 15(4), 47-56.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2549). เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: B&B
Publishing.
- ประทีป วจิทองรัตน. (2557). ประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชีในเขตจังหวัด
นครราชสีมา. วารสารสมาคมนักวิจัย. 20(1), 85-94.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2526). ทศนคติ: การวัด การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2550). ทศนคติการวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ประยูร วงศ์จันทร์. (2555). วิทยาการสิ่งแวดล้อม. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ประเวศน์ มหารัตน์กุล. (2542). การบริหารทรัพยากรมนุษย์แนวทางใหม่. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี
พัชรพล ไตรทิพย์. (2556). การส่งเสริมการปลูกผักกาดจากสารพิษในครัวเรือน เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บ้านกุดเป่ง
มหาสารคาม. กันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. โครงการวิจัยวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา
มหาวิทยาลัย

- มัณฐรัตน์ วิรัชวงศ์. (2542). แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ. วิทยานิพนธ์ วท.ม. สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ยศพล พันธุ์เนียม และคณะ. (2561). การพัฒนาคู่มือการอนุรักษ์พืชสมุนไพรในป่าชุมชนบ้านเก็ง ตำบลเก็ง อำเภอร้อยเอ็ด. วารสารวิทยาการสิ่งแวดล้อมไทย. 3(3), 12-23.
- วิภาดา มาลาศรี. (2556). การส่งเสริมการปลูกผักตบเพื่ออนุรักษ์ผักตบในป่าชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. โครงการวิจัยวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษามหาวิทยาลัย.
- วิลาวลัย บุญอ่อนและคณะ. (2560). ความรู้และทัศนคติที่มีผลต่อการอบสมุนไพรในวัด เขตอำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารหมอยาไทยวิจัย. 3(2), 18-24.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2533). การสื่อสารกับสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 1. ed.): กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภัสรา สุวรรณสิงห์ และไพบุลย์ ลิ้มมณี. (2563). การส่งเสริมการอนุรักษ์พืชสมุนไพรในชุมชน สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองคู ตำบลหนองปลิง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิทยาการสิ่งแวดล้อมไทย. วารสารวิทยาการสิ่งแวดล้อมไทย. 1(5), 17-26.